

Gergely Ágnes

MENDELSSOHN ERNYŐJE

Tanár úr, nem tudja, még odaát sem tudja, mit mondott akkor nekem.

Szürkületkor gyakran eszembe jut az a derékszögbe tört pillanat, érettségi előtt négy hónappal, nagykabátban (mindenkinek nagykabátja volt, azonos szabású), ott, a Lenin körút és a Majakovszkij utca sarkán, a lilára dunsztolt lámpafényben, ahol elhangzottak az ön mondatai.

A Barcsay utcai gimnázium kapuja előtt vártam önre, tanítás után, este nyolckor. Az épületben délelőtt gimnazisták tanultak, délután szakérettségisek, vagyis munkás- és parasztgyerekek; egy év alatt négy év tananyagából kellett levizsgázniuk. Az egyetemek, a főiskolák gyanakodva fogadták őket, de nekünk, az angol osztálynak ön volt az osztályfőnökünk, tanár úr, mindennap sarkáig teleírta a táblát, könyveket, albumokat cipelt az óráira, óraközi szünetet nem adott, antikváriumból múzeumba hajszolt bennünket; még az egyetemről is visszajártunk önhöz filozófiát, logikát, művészettörténetet tanulni vasárnaponként, amikor a miséről hazaérkezett. Hálás vagyok a véletlennek, hogy ott lehettem.

Éreztem akkor este, hogy azonnal a tárgyra kell térnem. Előző éjjel Szabó Dezső regényét olvastam gyér világítású albérleti szobámban, *Az elsodort falut*, a magyar tehetség, a magyar béketúrás, a magyar szépség hármasságát; stílusromantikája valóságos fizikai erővel tapasztott meg bennem egész bekezdéseket, egész gonosz bekezdéseket.

– Tanár elvtárs – mondtam a kapu előtt, így kellett önt szólítanunk –, kérem, segítsen. Szabó Dezső könyvét olvasom. Zavar a hatása. Megzavarnak az értékei.

– Ne halkítsa le a hangját – mondta ön meglepetten.

– Szeretném megkérdezni – folytattam ugyanolyan halkan –, vajon a magyarság valóban versenyképtelen, kiszípolozott, tehetséges őslakókból és ügyeskedő, szívós, közepes képességű jöttmenetelből áll-e. Tudom, hogy a kérdés nevetséges, tudom, hogy a há-

ború mindent átrendezett. És mégis: a jelenlegi kormányzat... a párt főtitkára... a három legfontosabb miniszter... a Tervhivatal... az Államvédelmi Hatóság... Tanár elvtárs, nekem muszáj ezt most...

– Álljon meg, kérem – vágott közbe ön nyugodtan. – Még nincs itt az ideje, hogy erről beszéljünk. Magának most a saját ügyével kell foglalkoznia.

– Ez a saját ügyem – mondtam kétségbeesetten.

Akkor értünk a Lenin körút és a Majakovszkij utca sarkára. Ön váratlanul szembefordult velem.

– Mondja, miért nem hagyja békén Zoltánt?

– Én?!

– Maga. Azt hiszi, nem látom, nem érzem a feszültséget kettejük között? Azt, hogy az egész osztályt bekapcsolják az áramkörbe?

Miféle áramkörbe, gondoltam keserűen. Ez a nagy tehetségű pusztafi engem észre sem vesz. És ha egyszer észrevenne, albérlő vagyok, ő kollégista, mihez kezdünk egymással a híd alatt!

– Rendben van – hallottam az ön hangját a fejem fölött. – Rendben van, kérem. De akkor lépjen egyet. Keresztelkedjék ki.

– Tessék?!

Nem kellett volna visszakérdeznem.

Vonzódtam a templomi csendhez, a keresztény templomok és temetések csendjéhez. Pékmesterünk, az endródi zsidó hitközség elnöke, aki énekelt a katolikus templom kórusában, elmondta, hogy az apátplébános egyszer rákiáltott a padosorokban suttogó hívekre: „Ez nem zsinagóga!” És irigyeltem a gyónást és az áldozást is, a körmeneteket, azt a sok megkönnyebbülést, és hallottam Pannonhalmáról és a zárdákról, ahol emberéleket mentettek, és őriztem apám cikkét, amelyet fiatal újságíróként, Zalaegerszegen írt Baltházár Dezső tiszántúli református püspökről, aki ellene fordult a nácizmusnak, és szerettem Jókai Mór regényét, az *Egy az Istent*, az olyan közeli unitáriusokról. Mind közel voltak hozzám, mint az ég, és messze, mint a San Giorgio Maggiore templomtornya. Édes Istenem, apám egyik utolsó tábori lapja a pápai nunciusról! A kikeresztelkedés mint mentőkötél! Anyámmal azt feleltük, nem. Verset írtam apám születésnapjára, a harminchetedikre, ezzel a kívánsággal, tizenegy évesen:

*Családodtól soha
El ne kelljen menni,
Tiszteld vallásodat,
Tartsd be, mit kell tenni.*

Betartotta. Éhen halt.

És akkor most azt hallom a Lenin körút és a Majakovszkij utca sarkán, azt hallom újra, hogy...!

– Egyedül a kereszténység teljesíti ki az embert – hallottam újra. – Ahogy Keatsben eredendő vonzalom élt a melankólia iránt, magában eredendő képesség az áhítat. Kövesse, amire született.

Csakhogyan van bennem egy még hatalmasabb vonzalom, tanár úr. Amikor Zoltánnal már megbeszéltük, hogy összeházasodunk a semmire, a forradalom leverése után, friss diplománkkal, behívtak bennünket a Rádióba. Előbb engem, aztán őt. A mosolytalan arcú káderes apámról kérdezett. – Újságíró volt. – Milyen? – Baloldali. – Másnap Zoltánt is faggatta. – Apja? – Urasági kovács. – Zoltánt azonnal felvették.

– Rólam nem mondott semmit?

– Azt mondta: „Úgy látszik, szégyelli az apját.”

– Szégyellem? En?! És te erre mit feleltél?

– Mit feleltem volna?!

Ma már tudom, az állás is lehet mentőkötel. Az ember nem akar ott vesztegelni, ott pusztulni a híd alatt.

De azt az én őseim mondták először a világnak: ne ölj. Szélesebb kontextusban azt is: ne árul el felebarátodat.

– És a velünk született hitben nem lehet kiteljesednünk? – kérdeztem akkor öntől.

Az ön hangja pedig megtelt bizonytalansággal és szeretettel.

– Gondolja végig a világ nagy zeneszerzőit, kérem. Felix Mendelssohn–Bartholdy jó szerző, de második vonal. És ezzel az alapkérdésre is válaszoltam.

Semmire sem válaszolt, tanár úr. És én ott maradtam a Lenin körút és a Majakovszkij utca, az egykori Erzsébet körút és Király utca sarkán, a párázó lámpafényben, egyedül, mindennek előtte, mindennek utána. Ott maradtam az *Abschied vom Walde* hangjaival és egy visszatérő álommal. A zeneszerző, akit úgy hívnak majd, Felix Mendelssohn–Bartholdy, ejtőernyőn ereszkedik az anyaföldre. Az ejtőernyő szabályosan kinyílik. Mendelssohn–Bartholdy

azonban mindvégig tudja, hogy lényegében esernyőben fogódzik, mint egy gyerekjátékban Lipi, láthatatlan matematikus, és zuhan, visszatartthatatlanul zuhan egyetlen igazi szerelme, egy romhalmaz felé.

(Múlt és Jövő, 2004/1–2.)

GERGELY ÁGNES 1933-BAN SZÜLETETT ENDRŐDÖN. VERSET ÉS PRÓZÁT, TANULMÁNYT ÉS ESSZÉT EGYARÁNT ÍR, MŰFORDÍTÁSSAL FOGLALKOZIK. JÓZSEF ATTILA- ÉS KOSSUTH-DÍJAS.